

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı

Bankalar Caddesi Minerva Han 2/3 Karaköy 34425 İstanbul

Tel: +90.212.292 89 03 Faks +90.212.292 98 41

info@tesev.org.tr www.tesev.org.tr

Güvenlik Denetiminde Sivil Aktörler

Aylık İzleme Raporu Ocak 2008

Ebru İlhan

Proje Asistanı, Demokratikleşme Programı, TESEV

Kudret Çobanlı

Proje Stajyeri, Demokratikleşme Programı, TESEV

Bu aylık izleme raporu, Ocak ayı boyunca Türkiye’de güvenlik sektörüne ilişkin meydana gelen gelişmelerle ilgili bilgi vermeyi amaçlamaktadır. Bunun için TESEV Demokratikleşme Programı bünyesinde düzenli olarak gerçekleştirilen medya taramasından¹ ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinden yararlanılmaktadır.²

2008 yılının ilk ayında yaşanan olaylara bakıldığında Türkiye’yi güvenlik ve insan hakları ekseninde zorlu bir dönemin beklediği açıkça görülebilir. Ay boyunca 2007 sonunda Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından başlatılan sınırötesi operasyon devam ederken Diyarbakır’da yaşanan patlama ile ‘çatışma ortamı’ sınırların içinde de hakim hale gelmiştir. 2007’den miras kalan Dağlıca davası Ocak ayı süresince gündemde kalmaya devam etmiştir. Yine aylık raporlarımızda takip ettiğimiz vakalardan ‘Hrant Dink davası’, ‘Malatya katliamı’ ve ‘Baran Tursun soruşturması’ başta olmak üzere pek çok dava ve soruşturmaya dair gelişmeler ay boyunca izlenen gazetelere yansımıştır. Kanımızca Ocak 2008’in gündemini ziyadesiyle meşgul eden ve Türkiye’de güvenlik sektörü kurumlarının demokratik ve haklar ekseninde gözetilmesi konusunu yakından ilgilendiren en önemli olayı ‘Ergenekon’ adlı örgütlenmenin mensubu olduğu iddia edilen zanlıların 22 Ocak 2008 tarihinde İstanbul’da Emniyet güçleri tarafından tutuklanmasıdır. “Ergenekon operasyonu”nu takip eden tartışmalar yasadışı örgütlenmelerin güvenlik sektörü kurumları üzerinden kurduğu karmaşık ilişkileri eleştiren ve çözüm talep eden haykırışlar niteliğindedir.

¹ Bu proje için ay boyunca her gün *Hürriyet*, *Radikal*, *Zaman*, *Sabah* ve *Gündem* gazeteleri taranmıştır.

² Bu proje Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenmekle birlikte, içeriğinden sadece TESEV sorumludur. Bu raporda ifade edilen görüşler, analiz ve öneriler TESEV ve Avrupa Komisyonu’nun resmi görüşlerini yansıtmamaktadır.

Dağlıca davası ve er Ramazan Yüce

21 Ekim 2007 tarihinde Hakkari'nin Yüksekova İlçesi Dağlıca bölgesinde meydana gelen çatışma sonucu PKK'lılar tarafından kaçırılan askerler hakkında açılan davada sanıklardan Ramazan Yüce altı ayrı suçtan ömür boyu hapis cezası ile yargılanıyor. Askeri savcının iddianamesinde 10 Kasım 2007'de tutuklanan sekiz asker, “ ‘Suç ve suçluyu alenen övmek’, ‘Büyük zararlar doğuran emre itaatsizlikte ısrar’, ‘Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak suçuna yardım etmek’, ‘Yurt dışına firar’, ‘Zincirleme olarak basın ve yayın yoluyla bölücü terör örgütünün propagandasını yapmak’, ‘Basın ve yayın yoluyla halkı askerlik hizmetinden soğutacak beyanlarda, telkinlerde bulunmak, propaganda yapmak’”³ suçlarını işledikleri öne sürülüyor. Kaçırılan yedi asker iddianamedeki suçlardan üç ila beş yıl arasında hapis cezası istemi ile yargılanacaklar. Ancak er Ramazan Yüce'nin Kürtçe bilmesi, *Roj TV*'de yaptığı konuşmalar ve PKK'lılarla “samimi” ilişkiler içinde olmasından ötürü ömür boyu hapis cezası ile cezalandırılmasının istendiği belirtiliyor. Yargı sürecine ilişkin bu haberin izlenen tüm gazetelerde yer alması ve hepsinde Ramazan Yüce de dahil olmak üzere kaçırılan askerlere haksızlık yapıldığı imasının olması dikkat çekiciydi. *Sabah*'in “Canınızı verseydiniz” başlığı ile geçtiği haberde askeri savcının “askerleri, üstleri tarafından ‘ne pahasına olursa olsun mevzilerinizi terk etmeyeceksiniz’ emri almalarına rağmen teslim oldukları” suçlamasını iddianameye eklediği vurgulandı.

Dava sürerken gazetelere tutuklu askerlerin aileleri ile yapılan söyleşilerde ailelerin oğullarını “milliyetçi” ve “vatansever” olarak tanımladıkları gözlemlendi. *Radikal*'den Mesut Hasan Benli'nin hazırladığı “Dağlıca davasına ana isyanı: Ayrımcılık”⁴ başlıklı haberinde Ramazan Yüce'nin annesi Fatma Aydın'ın oğlunun diğer yedi askerden daha fazla yaralanmış olmasına rağmen yalnızca Kürtçe konuştuğu için ayrımcılığa maruz kaldığını ifade ettiği görüldü. Söyleşiler arasından belki de en çarpıcı açıklamalardan biri duygusal bir dil kullanan *Hürriyet*'te yer aldı:

Oğlunun kaçırıldığı gün acı haberi alınca kalp krizi geçiren Bahattin Şabanoğlu, “Biz Atatürkçü bir aileyiz. Onun yolunda gidiyoruz. Oğlum terhis olsa bile, gerektiğinde tekrar askere gönderirim. Oğlum cezaevinden çıkıp askerliğini tamamlayıp Antakya'ya geldiğinde Atatürk Caddesi'nde tur attırıp 3 kurban kestireceğim. Oğlumun terörle bir ilgisi yoktur. Vatanına milletine bağlı bir aileyiz. Herkes işinde gücünde. Bunu herkes bilir” diye konuştu.⁵

Malatya katliamı ve Baran Tursun

Nisan 2007'de Malatya'daki Zirve Yayınevi'nde gerçekleşen ve üç kişinin boğazı kesilerek öldürülmesiyle sonuçlanan saldırıyla ilgili davanın ikinci duruşması 14 Ocak 2008 tarihinde gerçekleşti. Aralık ayı raporunda da yer aldığı üzere Malatya davası ile ilgili olarak, daha önce de delillerin kaybolması, sanıkların, aralarında özel hareketçi ve savcılarının da bulunduğu kamu görevlilerine ait telefonlarla görüşmeleri gibi kaygı verici gelişmeler ortaya çıkmıştı. Davanın ikinci duruşması da yine kaygılandırıcı iddialara sahne oldu. Katil zanlısı Emre Günaydın'ın kaldığı hastane odasında çekilen video görüntüleri, polis kayıtları savcılığa üç gün geç ulaştırması nedeniyle delil olarak kullanılamadı.⁶ *Sabah* saldırıda ölen Tilmann Geske'nin eşi Suzanne

³ “Dağlıca'da bir ere ağır fatura”, *Radikal*, 05.01.2008.

⁴ 06.01.2008.

⁵ “Dağlıca'ya ömür boyu”, *Hürriyet*, 05.01.2008.

⁶ “Polis 42 kasedi 3 gün geciktirince delil olmadı”, *Hürriyet*, 10.01.2008; “Malatya polisi delilleri ‘yaktı’”, *Radikal*, 10.01.2008

Geske'nin "Yayınevi'ne daha önce de bir baskının düzenlendiğini ancak polisler anlatıldığı halde bunun kayıtlara geçirilmediği" iddiasına yer verdi.⁷ Sanıklardan biri ise ifadesinde Emre Günaydın'ın Malatya Emniyet Müdürü ile bağlantısı olduğunu söyledi.⁸ *Gündem*'de yer alan bir haberde de, davanın sanık ve müdahil avukatları Ceza Muhakemesi Kanunu'na aykırı biçimde dosyada yer alan delillere ulaşamadıklarını belirtti⁹

Kasım 2007'de dur ihtarına uymadığı gerekçesiyle polis tarafından açılan ateş sonucu başına isabet eden kurşunla ölen Baran Tursun'un davası da Ocak ayında görülmeye başlandı. İzmir Kriminal Polis Laboratuvarı tarafından hazırlanarak dava dosyasına sunulan raporda Baran Tursun'un kafatasından çıkan kurşun parçasının 'hedef gözetilmeden ateş açıldığını gösterdiği' bilgisi yer aldı. Ancak izlenen gazetelerden *Sabah* ve *Hürriyet* dışındakiler bu bilgiyi Tursun'un babası Mehmet Tursun'un "Olay sonrası birçok gazetede yayımlanan oğlunun direksiyon başındaki fotoğraflarında, Emniyet Suç Yeri Araştırma ve İnceleme Raporu'nun aksine koltuğun üzerinde bulunan mermi çekirdeği eteğinin yer almadığı" iddiası ile birlikte duyurdular.¹⁰ Duruşma sonunda sanık polis memuru Oral Emre Atar tahliye edilirken, "Adalet duygumuz zedelendi" diyerek mahkeme önünde kalem kıran Mehmet Tursun'un bu hareketinin tehdit ve hedef gösterme anlamına geldiğini ileri süren sanık avukatları suç duyurusunda bulundular. Tursun'un ailesinin duruşma sırasında gösterdikleri tepki de izlenen tüm gazetelerde geniş yer buldu.

Radikal'in verdiği bir başka haberde de yine polisin orantısız güç kullanmaktan suçlandığı bir davada Adli Tıp Kurumu'nun hazırladığı raporun görgü tanıklarının ifadeleriyle çeliştiğine dikkat çekildi.¹¹ Feyzullah Ete, Kasım 2007'de İstanbul Avcılar'da kaldırıldığı hastanede hayatını kaybetmiş, görgü tanıkları Ete'nin bir polis memurunun kalbine tekme atması sonucu fenalaştığını ifade ederken, elektroşoktan önce ilk müdahalede bulunan doktor da kalp üzerinde morluk bulunduğunu tespit etmişti. Ancak Adli Tıp Kurumu Ete'nin göğsündeki morluğun elektroşok yüzünden olduğuna karar verdi.

Zirve Yayınevi, Baran Tursun ve Feyzullah Ete davaları mahkemeye sunulan deliller ve raporlarla ilgili şüpheli gelişmeler ve iddialarla sürerken, ana akım medyanın bu davalarla ilgili haberleri her zaman olmasa da genellikle bu çelişkileri, davaların müdahillerinin iddia ve tepkilerini de yansıtan şekilde sunması, basın tek taraflı bilgi aktarımından sıyrılarak kamuoyunun dikkatini bu davalar üzerinde tutmaya çalışması açısından olumludur.

Dink davasındaki son gelişmeler

Ocak ayı içerisinde de Hrant Dink davasına dair telefon konuşmaları veya raporlar gibi yeni bulgular basına yansıdı. Bu yeni bulgulardan biri de cinayet görüntülerinin yayınlanmasından hemen sonra Pelitli Jandarması'na gelen bir ihbar telefonuydu. *Radikal*'in haberine göre ihbarda katil zanlısı O.S.'nin yalnız olmadığı bildiriliyordu ancak ihbar dikkate alınmadı ve tutanaklara ancak dokuz gün sonra geçirildi.¹² Jandarma Astsubay Okan Şimşek ile Uzman Çavuş Veysel Şahin'in görevi ihmal suçundan 2 yıla kadar hapis istemiyle yargılanacağı davanın dosyasından çıkan ancak Hrant Dink cinayeti davası dosyasında bulunmayan Trabzon Jandarma Komutanlığına ait bir rapora göre de cinayete dair bazı ayrıntılar katil zanlısı O.S. yakalanmadan

⁷ Malatya katliamında 'kayıtsızlık', *Sabah*, 14.01.2008

⁸ "Malatya'da Emniyet Müdürü için şok iddia", *Radikal*, 15.01.2008

⁹ "Zirve davasında delillere 'devlet sırrı' muamelesi", *Gündem*, 18.01.2008

¹⁰ "Baran Tursun davasında tanık polis 'güvence' istiyormuş", *Zaman*, 09.01.2008; "Tursun'u vuran polise iyi haber", *Radikal*, 04.01.2008 ; "Baran'ın ailesi: Adaletin kıramadığı kalemimiz biz kırıyoruz", *Gündem*, 14.01.2008

¹¹ "Tekmeyle ölüm raporu şaşırttı", *Radikal*, 07.01.2008.

¹² "O.S.'nin yol arkadaşları varmış", *Radikal*, 15.01.2008

önce biliniyordu. *Hürriyet*'in haberine göre O.S. yakalanmadan bir saat önce tutulan raporda cinayetin azmettiricisi olarak yargılanan Yasin Hayal'in organize ettiği dört kişilik grubun, Dink'in önünde öldürüldüğü *Agos* gazetesi ile evi arasında keşif yaparak cinayeti planladığı bilgisi yer alıyordu.¹³ Bu raporun ortaya çıkmasından sonra, Dink ailesinin avukatları raporda imzası bulunan İl Jandarma Komutanı Albay Ali Öz ile birlikte İstanbul Emniyet Müdürü Celallettin Cerrah hakkında "ihmal" ve "delilleri gizleme" iddiasıyla suç duyurusunda bulundu.

Ocak ayı Hrant Dink suikastinin yıldönümü olması açısından ayrıca önem taşıyordu. 19 Ocak tarihinde özellikle *Gündem* ve *Radikal* manşetlerinden verdikleri haberlerde Dink davasında o tarihe kadar olan gelişmeleri kapsamlı bir şekilde derleyerek kamuoyunun dikkatine sundular. Her iki gazete de davadaki soru işaretlerini ve güvenlik güçlerinin ihmal ve şüpheli davranışlarını ayrıntılı bir şekilde ele aldı; bu ihmallerden ötürü Emniyet veya Jandarma mensubu dört memur dışında yargılanan kamu görevlisi olmadığını altını çizdi ve aralarında dönemin Adalet Bakanı Cemil Çiçek ve İstanbul Emniyet Müdürü Cellalettin Cerrah'ın da bulunduğu önemli isimlerin de olaydaki sorumluluklarını hatırlattı.¹⁴ *Gündem* ve *Radikal*'in olaydaki soru işaretlerini, ihmalleri ve dava sürecini ayrıntılı şekilde yansıtan üsluplarının bilgi kirliliğini ortadan kaldırması ve adalet talebini dile getirmesi açısından önemli olduğu söylenebilir.

Ergenekon çetesi

İstanbul Polisi, Ümraniye'de ele geçen el bombalarıyla ilgili soruşturma kapsamında yapılan takipte, 'Ergenekon' adlı yapılanmanın izini buldu. Örgütün bir tetikçiye şifreli bir liste vermesi üzerine düğmeye basıldı ve Emekli Tuğgeneral Veli Küçük, Gazeteci Güler Kömürcü, Avukat Kemal Kerinçsiz, Ali Yasak ve Sami Hoştan da dahil 33 kişi gözaltına alındı. *Akşam* Gazetesi yazarlarından Güler Kömürcü, Türk Ortodoks Patrikhanesi Basın Sözcüsü Sevgi Erenerol, Kuvayı Milliye Derneği Başkanı Fikri Karadağ, Susurluk davası sanıklarından Drej Ali lakaplı Ali Yasak ve Arnavut lakaplı Sami Hoştan ve de Yasin Hayal'in avukatı Fuat Turgut gözaltına alınan isimlerden birkaçıydı.

'Ergenekon' adlı örgütlenmeyle ilişkilendirilen kişilerin gözaltına alındıkları haberi 22 Ocak 2008'de tüm yazılı ve görsel basında büyük yankı uyandırdı. Operasyonu oldukça detaylı bir biçimde aktaran yazılı ve görsel basın Emniyet güçlerinin gerçekleştirdiği baskınları ve örgütün arka planını okuyucu ve izleyicilerine sunmak için adeta yarıştılar. *Hürriyet*'in Emniyet muhabiri Toygun Atilla'nın detaylı haberine göre Ümraniye'de bir baskında ele geçirilen el bombalarıyla ilgili soruşturma sırasında Astsubay Oktay Yıldırım'ın evinde ele geçirilen bilgisayarda 'Ergenekon' adı verilen örgütlenmeye dair önemli bilgiler içeren belgeler bulundu. Bulguların ışığında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı operasyonu genişletme kararı aldı. İstanbul Organize Suçlarla Mücadele ve İstihbarat Şube Müdürlüğü Türkiye genelinde Ergenekon örgütüne dahil olduğu iddia edilen kişileri izledi. 2007 yılının son aylarında edinilen bir istihbaratta suikast planları ortaya çıkınca İstanbul Organize Suçlarla Mücadele ve Terörle Mücadele Şubelerinden ekipler 22 Ocak 2008 gecesi harekete geçerek örgütle ilişkilendirilen 33 kişiyi göz altına aldı. *Sabah*'ta operasyona ilişkin yayınlanan ve yine operasyonu oldukça ayrıntılı bir biçimde aktaran haberde de 'Ergenekon' adlı örgütlenmenin 1,5 yıla yakın süredir izlendiğini ve operasyonla bizzat ilgilenen İstanbul Emniyet Müdürü Cellalettin Cerrah'ın 22 Ocak'taki gözaltı öncesi Ankara'ya giderek Başbakan Erdoğan ve İçişleri Bakanı Beşir Atalay'la görüştüğü belirtildi. Her ne kadar operasyonun son ana kadar gizli tutulduğunun altı çizilmiş olsa da operasyon ertesinde Cerrah'ın

¹³ "Dink cinayetini 4 kişi organize etti", *Hürriyet*, 18.01.2008

¹⁴ "Hrant Dink mezarda onlar hâlâ koltuklarında", *Radikal*, 19.01.2008; "Dink cinayetinde büyü(k)anıt 'Küçük', *Gündem*, 19.01.2008

operasyonu İstanbul'daki ofisinden bizzat yürüttüğü ve dakika dakika hangi hane ya da kuruma baskın düzenlendiği gibi ayrıntılar *Sabah* tarafından yayınlandı. Ayrıntıların yazılı ve görsel basında yaygın bir biçimde yer almasından sonra İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı “Bu soruşturmanın devamı olan...gözettiler ve müteakip soruşturma işlemleri de gizlilik ve yayın yapma yasağı kapsamında bulunmaktadır. Bu aşamada, ayrıntılar hususunda başkaca açıklama yapmaya yasal imkân bulunmamaktadır” uyarısında bulundu.¹⁵

Radikal, *Sabah* ve *Hürriyet* gözetilene alınan kişiler arasından kamuoyu tarafından tanınan ve soruşturmada merkezi konumda olduğu varsayılan isimlerin cezai geçmişlerini, örgütle ilişkilerini, mesleklerini ve özel yaşamlarına dair ayrıntılarını içeren dosyalar yayınladılar. Bu dosyaların kapsamı ve detaylı bir biçimde operasyonun hemen ardından yayınlanmış olması ana akım basının Ergenekon örgütlenmesine üye olduğu öne sürülen kişiler hakkında ciddi bir arşive sahip olduğunu ya da basına bu bilgilerin kapsamlı bir biçimde ve hızla iletildiğini gösteriyordu. Ayrıca, operasyon sonrası izlenen gazetelerde Ergenekon'a dair dosyaların yayınlanmasından oldukça önce, Ocak ayının başında *Gündem* Veli Küçük ve Alparslan Arslan ile ilgili oldukça uzun ve kapsamlı bir haber dizisi yayınlamıştı.¹⁶ *Gündem*, Dink cinayeti, Şemdinli olayı gibi 2007 yılına damgasını vuran ve aylık raporlarımızda da takip ettiğimiz olayları Küçük ve Arslan'ın mensubu olduğu bir yasadışı örgütlenme ile ilişkilendiriyordu:

17 Mayıs'ta Avukat Alparslan Arslan'ın bir Danıştay üyesini öldürmesi ve 4 üyesini de yaralaması, Şemdinli'den sonra Türkiye'nin gündemini ciddi şekilde meşgul eden bir gelişme oldu. Tayyip Erdoğan olaya komplo dedi, yardımcısı Mehmet Ali Şahin Gladyo, Emniyet ise örgüt işi dedi. Soruşturmada, daha önce Akın Birdal'a suikast girişiminde bulunan Türk İntikam Tugayı izine ulaşılırken, arabadaki bir kartvizitten yola çıkılarak Arslan'ın Vatansever Kuvvetler Güç Birliği gibi ulusalcı gruplarla ilişkili olduğu belirlendi. Telefon kayıtlarından, eski Yüzbaşı Muzaffer Tekin ismine ulaşıldı. Tekin'i Susurluk hükümlüsü İbrahim Şahin ve emekli Tuğgeneral Veli Küçük'le aynı karede gösteren fotoğraflar basına yansıdı.

Aynı haberde *Gündem*, Veli Küçük ve Alparslan Arslan'ın yanyana çekilmiş fotoğrafını yayınlamış olmasına karşın yargı ve hükümet yetkilileri tarafından gazetenin iddialarına göre aynı suç örgütüne mensup bu iki kişinin arasındaki bağlantı dikkate alınmadı. Kısacası, basın Ergenekon'a ve örgütlenmenin içindeki kilit isimlerin aralarındaki suç ilişkilerine yabancı ve kayıtsız değildi.

Ergenekon çetesi ile yayınlanan haberlerin dikkat çeken yönlerinden biri bu haberlerin yoğunlukla örgütlenmenin içindeki karmaşık ilişkilere odaklanmalarıydı. Operasyona ilişkin detayların hemen sonrasında haberler spekülasyonlara yer veriyordu. Bazı araştırmacı gazeteciler Ergenekon operasyonunun “patlamasını” beklerken bu örgütlenmenin tarihine, içeriğine, kullandığı yöntemlere ve büyük resmin içinde nereye oturduğuna ilişkin çalışmalar yapmışlardı bile. Buna en iyi örnek Can Dündar ve Celal Kazdağlı'nın İmge Kitabevi tarafından yayınlanan “Ergenekon: Devlet içinde devlet” kitabıdır. Kitapta, *40 Dakika* adlı haber programının 1996 yılının Kasım ayında Susurluk'ta yaşanan bir araba kazasından sonra ortaya çıkan devlet, güvenlik güçleri ve yasadışı aktörlerin aralarındaki ilişkileri aydınlatmaya çalışan bölümleri derlenmiş ve de Susurluk olayı ile anılan kişi ya da gruplar Ergenekon örgütlenmesi ile eşleştirilmiş ya da ilişkilendirilmiştir. Spekülasyonlar genelde Ergenekon örgütlenmesinin yeni bir yapı olmadığını, Susurluk olayının da öncesine dayanan ve “NATO içinde muhtemel bir Sovyet işgaline karşı kurulan ve askeri direniş örgütlemeyi amaçlayan yeraltı örgütü Gladio'nun Türkiye'deki yapılanması” olduğunu öne

¹⁵ “Ergenekon üçüncü dalgayla çökertildi”, *Sabah*, 23.01.2008.

¹⁶ “2007'den 2008'e İnsan Hakları 2: Dink ile başladılar Şemdinli ile bitirdiler”, *Gündem*, 02.01.2008.

sürüyordu. Yalnızca yurt içinde değil aynı zamanda Balkanlardan Orta Asya'ya uzanan geniş bir coğrafyada faaliyet gösterdiği sanılan Ergenekon örgütlenmesinin devlet içinde uzun bir süredir barınabilmesi şaşırtıcıydı.

Ergenekon örgütlenmesi ile ilgili medyaya yansıyan değerlendirmeler, Ergenekon'un uzun yıllardır devlete ve güvenlik güçlerine bu denli yakın durmasına rağmen neden 2008 yılının Ocak ayında aniden ve hızlıca “çökertildiğine” yanıt aramaktaydı. 23 Ocak'ta *Bianet*'te yayınlanan söyleşisinde emekli askeri hakim ve savcı Ümit Kardaş, Ergenekon'un kilit isimlerinden Veli Küçük'ün de aralarında olduğu şüphelilerin “Devletin belli amaçlar için kullanıp, dışladığı kişiler olduğunu” söyledi. Kardaş, Ergenekon operasyonunun “Devletin Hrant Dink cinayetiyle ilgili ihmal ve açıklarının olumsuz etkisini unutturmak için attığı konjonktürel bir adım” olabileceğini de sözlerine ekledi. Genel olarak Ergenekon operasyonu ve arkaplanına ilişkin değerlendirmeler devlet, hükümet ve güvenlik güçleri içinde bölünmeler olduğuna ve yasadışı örgütlenmenin su yüzüne çıkmasının belirli hesaplaşmaların ürünü olabileceğine işaret ediyordu. Ergenekon operasyonunun ilerleyen aylarda basında yansımalarını incelerken belki de göz önünde bulundurulması gereken en önemli konu, Kardaş'ın da ifade ettiği gibi, 2007'den beri Dink davası, Malatya yayınevi davası ya da Şemdinli soruşturması gibi önemli olayların yargı süreçlerine olası etkileri olacaktır.

Sınır ötesi operasyon

Ay boyunca sınır ötesi operasyon ile ilgili tartışmaların gölgesinde hükümet yetkilileri ve Türk Silahlı Kuvvetlerinden üst düzey yetkililer görüşmelerde bulundular. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt 20 Ocak 2008'de İngiltere'de meslektaşı ile görüşmeye gitti. *Gündem* 6 Ocak tarihli haberinde¹⁷ Başbakan Erdoğan'ın da sınırötesi operasyon ihtimali üzerine İngiltere'de ve İsrail'de görüşmelerde bulunduğunu savundu. Operasyona dair yapılan yorumlar genelde Amerika Birleşik Devletlerinin stratejik ya da operasyonel desteği ile sınırlı kalırken İngiltere ve İsrail gibi ülkelerin de tartışmaların içine dahil edilmesi dikkat çekiciydi.

Sınır ötesi operasyona ilişkin tartışmalara ek olarak “terörle mücadelenin” ekonomik boyutu ve gerek Güneydoğu bölgesi gerekse ülke ekonomisi üzerindeki olası etkileri de izlenen gazetelerde zaman zaman yer buldu. Örneğin *Hürriyet*'in 23 Ocak 2008 tarihli haberine göre “TSK Mehmetçik Vakfı, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın 'Terörle Mücadele Kahramanlarına Destek Kampanyası' kapsamına giren hak sahiplerini yeniden belirleme ihtiyacı duyması üzerine, 9 bin 188 YTL 30 YKı tutarındaki ödemeleri geçici olarak durdurdu.” Türk Milli Futbol Takımı ve *Habertürk* kanalı öncülüğünde başlatılan ve 2860 sayılı Yardım Toplama Kanununa göre Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından yürütülen kampanyada toplanan bağışların TSK Mehmetçik Vakfı'na verilmesi ve Vakfın da bağışları TSK mensupları, Emniyet mensupları ve sivil iştirakçilere göndermesi kararlaştırılmıştı.¹⁸ Habere göre, bağışların dağıtımını durduran TSK Mehmetçik Vakfı ihtiyaç sahiplerinin yeniden belirlenmesinden sonra dağıtıma devam edecektir. “Terörle Mücadele Kahramanları” adına başlatılan ve oldukça ses getiren bu kampanyanın sonucunda toplanan bağışların dağıtımını şeffaflaştırmak ve bağışların ulaştığı kişi veya kurumların ihtiyaçlarının kısmen giderildiğinin teminatının kamuoyuna verilmesi içinde bulunduğumuz ‘savaş hali’nde hesapverilebilirliği sağlamada önemlidir. Bu anlamda TSK Mehmetçik Vakfı'nın özdenetim yapıyor olması sevindiricidir. Öte yandan çatışmalarda yaralanan ya da hayatını kaybeden güvenlik güçleri personeline ve ailelerine ödenecek olan “Terör tazminatına” ilişkin düzenlemeler endişe vericidir. Örneğin, Hazine Bakanlığı “Antalya'da 7 Aralık 1992 gecesi PKK'lı

¹⁷ “Kürt planı Londra'da ısıtılıyor”, *Gündem*, 06.01.2008

¹⁸ http://www.emekli.gov.tr/sgk/doc/basin_duyurusu_yardimlar_110208.pdf

teröristlerin pusuya düşürdüğü polis servis aracında Komiser Muammer Turgut ile polis memurları Hasan Öztürk ve Sadık Cengiz¹⁹ in ailelerine ödenen 30,000 YTL'lik tazminatı faiziyle birlikte olaydan sonra yakalanan 19 PKK'lı ve aileleri/mirasçılarından almak için icra müdürlüklerinde işlem başlatmıştır. Tazminat ödemeleri ile ilgili bu tür düzenlemelerin kaybedilenlerin acısını dindirmede bir katkısı olup olmayacağı tartışılmalıdır...

Diyarbakır'daki patlama

Sınırötesi operasyon ve yurtiçinde çatışmalar devam ederken 3 Ocak'ta akşam saatlerinde Diyarbakır'da patlayan bir bomba ile "terörle mücadele" yeni bir boyut kazandı. Dağkapı Semtinde Selahattin Yazıcıoğlu Caddesinde park etmiş bir aracın patlaması sonucu 5 kişi yaşamını yitirdi ve 68 kişi de yaralandı. Adı geçen caddeden geçen 16. Zırhlı Tugay Komutanlığı'nda görev yapan 46 subay ve astsubayı taşıyan²⁰ sivil plakalı askeri aracı hedeflediği öne sürülen bombanın aralarında dershaneye devam eden gençlerin de bulunduğu çok sayıda sivilin ölümüne yol açması yerli ve yabancı basında ciddi tepkilere neden oldu.

Patlamaya dair haberlerde öncelikle patlamanın boyutu, daha önce Diyarbakır'da yaşanan benzer olaylar, Türkiye'de siyasetçilerin ve uzmanların yorumları ve kınama mesajları ve yabancı kaynaklarda haberin yansımaları yer aldı. Başbakan Tayyip Erdoğan, terörle mücadelede hükümetin kararlılığının altını çizirken, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Grup Başkanvekili Oktay Vural, terörün metropollere sızmış olduğunu gözlemledi. Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir ise "Kimden gelirse gelsin insan yaşamını hedefleyen saldırıyı kınıyorum" diye konuştu. Yukarıdaki açıklamalardan farklı olarak *Zaman*'ın 5 Ocak tarihli haberinde ise Demokratik Toplum Partisi (DTP) Grup Başkanvekili Selahattin Demirtaş'ın saldırıyı kınayan sözlerine yer verildi. *Gündem* ise 5 Ocak tarihli haberinde DTP İstanbul milletvekili Sebahat Tuncel'in AKP hükümetinden "bombaların patlamasına neden olan sebepleri ortadan kaldırmak için çaba göstermesini" istediğini duyurdu.

Bu haberleri 5-7 Ocak tarihleri arasında yayımlanan Diyarbakır'daki patlamanın PKK tarafından üstlenildiğini doğrulayan uzman görüşleri ve PKK ile mücadeleye ilişkin yorumlar izledi. *Zaman*, 3 Ocak tarihli patlamanın sivillere yönelik olduğunu ve "PKK'nın yeni oluşumu Ekolojik Toplum Koordinasyonunca yapıldığını"²¹ ve bombayı yerleştiren ve patlatan zanlıların Kandil Dağı'nda patlayıcı ve sabotaj eğitimi aldığını öne sürdü. *Sabah*, emekli Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Müsteşarı Cevat Öneş'in PKK'nın Diyarbakır'daki bombalı saldırıyı düzenleyerek son dönemde kaybettiği desteği yeniden aradığını belirten yorumlarına yer verdi.²² Diyarbakır'da ay başında yaşanan endişe verici gelişmeler karşısında siyasi ya da sivil aktörlerin tepkileri çatışma ortamını sonlandırmaya muktedir olup olmadıkları konusunda şüphe uyandırıcı nitelikteydi.

Etkin pişmanlık yasası ve Genelkurmay'ın 'genç' kullanımı

Aralık ayında Başbakan Erdoğan etkin pişmanlık yasası olarak bilinen "TCK 221. maddesinin üzerinde çalışıldığını" belirtmişti.²³ Bu gelişmenin ardından, TSK'nın Kuzey Irak'taki sınır ötesi müdahalesi sürerken bu maddeden yararlanmak isteyerek PKK'dan ayrılanların haberleri Ocak ayı

¹⁹ "Şehidin tazminatı için PKK'lılara icra takibi", *Hürriyet*, 02.01.2008.

²⁰ "Askeri servise bombalı saldırı", *Hürriyet*, 04.01.2008.

²¹ "Diyarbakır'daki saldırıyı sabotaj timi yapmış", *Zaman*, 07.01.2008

²² "Diyarbakır bombası PKK'nın intiharıydı", *Sabah*, 07.01.2008

²³ <http://www.ntvmsnbc.com/news/429375.asp>

içerisinde basında sıkça yer aldı.²⁴ 17 Ocak tarihinde teslim olan 10 PKK mensubu için Genelkurmay Başkanlığı'nın öncekilerden farklı olarak 'genç' ifadesini kullanması ise ayrıca değerlendirildi.²⁵ *Radikal* 'genç' tabirinin kullanılmasının "221. maddenin daha aktif kullanılmasını sağlamak ve teröre bulaşmamış PKK'luların dağdan indirilmesi stratejisinin bir parçası olarak yorumlandığını" belirtti. Bu yorum, Başbakan'ın TCK 221. maddenin kapsamının genişletilmesinde Genelkurmay Başkanlığı ile birlikte çalışıldığını belirtmesi ile de uyuyor.

Araç kundaklamalar

Ocak ayı başında İstanbul Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah'ın yaptığı açıklamalara göre 2007 yılının Aralık ayından itibaren 80 tane araç kundaklama olayı yaşandı. Cerrah'ın 1 Ocak 2008'de *Radikal*'de yayınlanan açıklamalarına göre araç kundaklama olayları ile ilgili Aralık ayı boyunca polis, 15'i İstanbul'dan olmak üzere 36 kişiyi tutukladı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün "Neron Raporu" adı altında yapılan açıklamalarında kundaklama olaylarını gerçekleştirdikleri gerekçesiyle tutuklanan kişilerin "üniversiteliler, işsiz güçsüz kişiler, gasp ve hırsızlık suçlarına karışmış 'doğulu vatandaşlar'" olduğu ifade edildi. Cerrah, şüphelilerin PKK ile bağlantılı olup olmadıkları konusunda sorulan soruları "Mahkeme kararını bekleyin" diyerek cevapladı. Araç kundakladığı iddiasıyla Antalya'da tutuklanan M.T.'nin ise Antalya Aziz Pavlus Kilisesi rahibi Ramazan Aktan'a suikast düzenlemeyi planladığı haberi de 1 Ocak 2008 tarihinde *Radikal* ve *Hürriyet*'e ve 2 Ocak 2008 tarihinde *Sabah*'a yansıdı.²⁶ Asker kaçağı olan ve Alanya'da beş aracı kundakladığı öne sürülen M.T.'nin kendi ifadesi ile "Türk gençlerini etkilemesi" ihtimalini engellemek amacı ile rahip Aktan'ı tehdit etmesi endişe vericiydi. İstanbul Emniyet Müdürlüğü başta olmak üzere yurt genelinde kundaklama olaylarını takip eden Emniyet güçlerinin şüpheliler ile ilgili profil oluştururken genelleme yapmaktan kaçınması gerekmektedir. Ayrıca, Antalya'da yaşanan olayın da gözler önüne serdiği gibi Emniyet güçleri tarafından suç işleme eğilimi ve biçimleri üzerinden yapılacak değerlendirmeler suçluların ya da şüphelilerin etnik ya da siyasi kökenleri ile sınırlı kalmamalıdır.

Basın ve yayın özgürlüğü?

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun üzerindeki çalışmalarını tamamlayarak bir taslak yayınladı. Taslağın mevcut yasa ile farkları şunlardı:

- (a) Taslakta, mevcut yasada yer alan "Yayınların men edilmesi" maddesi "Kriz dönemlerinde yayınlar" başlığıyla yeniden düzenlendi.
- (b) Taslakta, "Savaşlar, terörist saldırılar, doğal ve insanlar tarafından oluşturulan afetler ve benzeri durumların ortaya çıkardığı kriz zamanlarında ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması esastır" ifadesi kullanıldı ve sözü geçen dönemlerde radyo ve televizyonların yayınlarının durdurulmayacağı belirtildi.
- (c) Yine aynı taslak metinde yayın durdurma konusunda, "Toplumun infiale sevk edecek yayınların yapılması durumunda Üst Kurulca yayının geçici olarak durdurulmasına karar verilebilir. Bu karar en geç 24 saat içinde karara bağlanmak üzere yetkili sulh ceza hâkimine sunulur" ifadesi yer aldı.

²⁴ "Üç genç daha evine döndü", *Hürriyet*, 21.01.2008; "Termal kameralı tanklar sınırda", *Hürriyet*, 12.01.2008

²⁵ "Genelkurmay: On 'genç' teslim oldu", *Sabah*, 19.01.2008; "Teslim olana 'genç' denildi", *Radikal*, 19.01.2008; "Genelkurmay'dan yeni bir açılım; teröristler için 'Gençler' ifadesi kullanıldı", *Zaman*, 20.01.2008; "Genelkurmay'dan yeni bir açılım", *Sabah*, 20.01.2008

²⁶ "Kundakçı rahibe saldırı planlıyordu", *Radikal*, 01.01.2008; "Öldürmek istediği rahibi 2 kez aramış", *Hürriyet*, 01.01.2008; "Diziyi seyredince öldürmek istedim", *Sabah*, 02.01.2008.

- (d) Yayın yasağına ilişkin olarak mevcut yasa da bulunan “Milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde yahut kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının kuvvetli ihtimal dahilinde olduğu durumlarda başbakan veya görevlendireceği bakanın geçici yayın yasağı getirebileceği” maddesi değiştirilmedi.²⁷

RTÜK Kanunu ile ilgili yukarıdaki düzenlemeleri içeren taslak ay sonunda Bakanlar Kurulunda tartışıldı. Mehmet Ali Şahin, 28 Ocak 2008’de Bakanlar Kurulu toplantısında görüşmeleri aktarıırken RTÜK Kanunu ile ilgili gelişmeler hakkında da gazetecilere bilgi aktardı: “RTÜK Kanunuyla ilgili, özel radyo ve televizyonlardaki yabancı payının yüzde 25’ten yüzde 50’ye çıkarılması RTÜK’ün taslağında yer alıyordu. Ayrıca yayın kriterleri arasına ‘Edebe aykırılık’ ilkesi eklenmişti. Bu tartışma konusu oldu. Bu kriterin tasarıda net tanımının olmaması noktasında. Ayrıca, milli güvenliğin gerektirdiği durumlarda Başbakan ya da görevlendireceği bakana yayın durdurma hakkı tanınıyordu. Acaba bu 3 maddeyle ilgili nihai noktaya varılabildi mi?” sorusu üzerine şunları söyledi:

[G]ündeme getirdiğiniz konular henüz kesinleşmiş konular değildir. Bu çalışmalardan sonra Bakanlar Kuruluna tekrar geldiğinde kesinleşecektir. Ne zaman bizden TBMM’ye sevk edilirse o zaman bir tasarı metninden bahsedebiliriz. Şu anda bir tasarı taslağı üzerinde konuşuyoruz.²⁸

Yayın durdurma yetkisinin genişletilmesini isteyen RTÜK’ün yanı sıra basın ve yayın özgürlüğünü kısıtlama konusunda gönüllü olan bir başka kurum da Emniyet oldu. Sakarya Emniyet Müdürü Faruk Ünsal’ın Ocak ayında düzenlediği basın toplantısı ilginç açıklamalara sahne oldu. Ünsal, Sakarya’daki yerel gazetecileri ve TV temsilcilerini bir toplantıya davet ederek daha önce ilde yaşanan olaylar ve özellikle Emniyet ile ilgili yayınlanan olumsuz haberleri şu sözleri ile eleştirdi: “Bu haberlerin kime faydası olacak? Hırsızlık artmış yazılmış. Bunu okuyan hırsız sevinir. Biz de bundan sonra gazetecilere yaptıkları haberlere göre bakacağız. İyi haberler yapanlar ile aleyhte haber yapanları da aynı değerlendirmeyeceğiz”²⁹ Yerel gazeteciler Sakarya Emniyet Müdürüne tepkilerine dile getirirken güvenlik sektörü kurumlarının güçlerini gazetecilere karşı kullanmalarının haksızlık olduğunu belirttiler.

Son olarak çatışma ortamının oluşturduğu ‘özgürsüzlüklere’ bir diğer örnek de *Taraf* muhabiri Kurtuluş Tayız’ın Diyarbakır’da göz altına alınmasıydı. *Gündem*’e yansıyan haberde Diyarbakır’da 12 Ocak 2008 tarihinde düzenlenen “Güneydoğu İmajı’nda Medyanın Rolü” paneline katılan muhabirin Kırklareli’nde bir davada hakkında arama emri bulunduğu gerekçesi ile gözaltına alındığı iddiası yer aldı.

²⁷ “RTÜK yayın durdurma yetkisi istiyor”, *Sabah*, 06.01.2008.

²⁸ ‘Çeteler sonuna kadar takip edilecek’, *Sabah*, 28.01.2008.

²⁹ “Basın, emir ve görüşlerinize hazırdır amirim”, *Radikal*, 08.01.2008.